

Evald Flisar

BREZ VELIKIH OBLJUB, VENDAR Z UPANJEM

Skoraj si želim, da Ciril Zlobec ne bi citiral »uvodnega akorda« iz moje mladostne pesniške zbirke, čeprav sem jo pred bogve koliko tisočletji napisal na njegovo prijazno pobudo. Kajti od najinega prvega srečanja (jaz sem bil izjemno plah in redkobeseden bruc iz Prekmurja, on pa že eden od »zlate četverice« in z Mitjo Mejakom urednik Sodobnosti) se je svet najmanj petkrat postavil na glavo. Z njim vred pa jaz. Čeprav jaz precej večkrat kot svet. Meni so ti obrati pretežno koristili, svetu pa, vsaj na prvi pogled, precej manj. Ob najinem prvem srečanju se mi še sanjalo ni, da se bo ta večno uglajeni gospod, ki se od mene najbolj razlikuje po tem, da nikoli ne izgubi živcev, več kot trideset let kasneje obrnil name s predlogom, da prevzamem mesto glavnega urednika revije, za katero so v mojih študentskih letih trdili, da te mora natisniti, če hočeš kaj veljati. Priznati moram, da se mi o čem takem, seveda iz drugačnih razlogov, ni sanjalo niti v trenutku, ko mi je Ciril Zlobec v imenu uredniškega odbora posredoval ponudbo. Začutil sem, da si moram izposlovati čas za temeljit razmislek. Moral sem si postaviti odkrito in preprosto vprašanje, ali sta Sodobnost kot literarna revija in Flisar kot urednik sploh združljiva, ali, kot se reče v žargonu današnjega časa, kompatibilna?

Prvi, nagonski odgovor je bil, da po vsej verjetnosti ne. Kajti Sodobnost in njene predhodnice imajo izrazito slovensko tradicijo, ki se navezuje na zaporedje urednikov klasičnega kalupa: družbeno angažiranih akademikov z univerzitetnim ozadjem in generacijsko podporo. Jaz sem vse prej kot to: namesto da bi lepo doštudiral, doktoriral, postal urednik na založbi ali urednik kulturne redakcije na radiu, televiziji ali pri kakšnem uglednejšem časopisu sem odšel po svetu v največji meri zato, da bi si ga ogledal, v manjši meri zato, da bi se kaj naučil, in v še manjši meri zato, da bi našel odgovor na vprašanje »Kdo sem?« (Vrstni red je bil pravzaprav, ugotavljam zdaj, ravno nasproten.) V tem pogledu sem bliže tipičnemu modelu ameriškega pisatelja (za katerega pravijo, da ne more pisati o življenju, dokler ni opravljal najmanj dvajsetih različnih poklicev.) Tako ali drugače: moje pretekle izkušnje se od izkušenj večine slovenskih literarnih ljudi razlikujejo do tolikšne mere, da ve-

likokrat (vsaj nekateri) govorimo drug mimo drugega. Ne pa (in to je manj presenetljivo, kot se zdi) vsi, in ne vedno. Zaledje, na katerega lahko računam med ustvarjalnimi literati te majhne jezikovne enklave v srcu Evrope, ni niti generacijsko niti povezano s podobnostjo življenjskih poti, ampak je duhovno sorodstveno. Med slovenskimi literati, od najmlajših do najstarejših, od modernistov do postmodernistov, od levih do desnih, od zadrlih do prijaznih, od gregarnih do samotarskih je namreč kar nekaj ljudi, s katerimi se razumem tudi, kadar je na zunaj videti, da smo si daleč narazen.

Kaj nas družijo? Bojim se, da nič kaj posebno mističnega, ampak dvoje praktičnih in konkretnih stvari. V prvi vrsti zavest, da živimo v časih, ki so radikalno drugačni kot tisti pred dvajsetimi, kaj šele tridesetimi leti, in da se še in vse bolj naglo spreminjajo, to pa od pesnikov in pisateljev ne zahteva nič manj, kot da si svojo vlogo in namen ter pomen svojih literarnih podvigov definirajo vedno znova in vedno na novo. Zvestoba lastni viziji, lastni avtopoetiki, »samosvojesti« (ki ima pri nas namesto pozitivnega še vse prepogosto negativen predznak) se nam zdi pomembnejša od politične, strankarske, svetovno nazorske, idejno estetske ali kakršnekoli druge solidarnosti. Žhamo se pogovarjati čez in skozi razlike med nami. Teh razlik ne želimo zbrisati, ampak jih poudarjamo in cenimo drug pri drugem, celo občudujemo: kako lepo je, da vsak piše po svoje, da nismo vsi pripadniki kakšne osrednje ideje, kakšnega literarnega toka, ki bi usodneje vplival na naše delo kot zvestoba osebni viziji! Časi, ko je bilo tako, so minili, in upam si reči, da kar za nekaj časa, in hvala bogu.

Druga stvar, ki nas družijo, mene in druge slovenske pisce, s katerimi se nagonsko razumem, je neizrečen sporazum o žalostnem ali razveseljivem dejstvu (odvisno pač od zornega kota), da so tržne razmere prevladale tudi na področju literarno estetskih idej in da »dobro« ne bo več tisto, kar predpisujejo včerajšnji teoretiki, ampak do velike mere tisto, kar si bo izborilo znatnejše zanimanje številčno upadajočega kroga literarno pismenih ljudi. S tem ne mislim, da bo »dobro« tisto, kar se bo dobro prodajalo, še zdaleč ne; hočem samo povedati, da literature, ki si v eksponentno rastoči informacijski plimi ne bi znala (ali hotela) izboriti pozornosti, preprosto ne bo: v predalih je usahnilo in umrlo neslavne smrti že veliko genijev. Beseda si mora najti bralca, poslušalca, prijatelja, sozarotnika – samo tako bo živel. Od avtorja je odvisno, na kakšen način bo to naredil. Preprosto rečeno mora napisati nekaj, kar bo fasciniralo, bolj ali manj, tako ali drugače, več ljudi, kot jih predstavlja krog njegovih vpljudnih prijateljev. Pod literarnim soncem je še zmeraj dovolj prostora za marsikoga in marsikaj, predvsem pa za vse tisto, kar ima nezmotljiv pečat talenta, poguma, tveganja in izrazite osebnosti, tudi če ne doseže zmeraj (kot tudi ne more) optimalnega dometa avtorjevih sposobnosti.

Če v krogu slovenskih literatov, ki sem jih kot predsednik pisateljskega

društva v štirih letih spoznal tako v dobrem kot v slabem, ne bi videl dovolj velikega števila ljudi, ki bi – vsaj brez večjih pridržkov – podpisali, kar sem povedal v prejšnjem odstavku, verjetno ne bi sprejel ponujenega mesta. Kljub občasno norim zamislim sem namreč tudi praktičen človek in se pri svojih letih lotevam le tistih podvigov, ki niso že vnaprej obsojeni na propad. Tako pa sprejemam ta izziv z zmernim upanjem, da lahko Sodobnost nadaljuje svojo odmevno plovbo skozi slovensko literarno zgodovino z nekoliko pomlajeno posadko in s krmarjem, ki se dobro zaveda, kakšno odgovornost si nalaga. Temu primerno sem skušal sestaviti tudi novi uredniški odbor, posvetovalno telo po duhu sorodnih, vendar različno mislečih in v marsičem neuskkljenih ljudi, od katerih pričakujem poleg umerjenega zanosa in izvirnih zamisli tudi zdravo skepsa do mojih idej, saj ima, tako kot papež, tudi urednik Sodobnosti trenutke, ko ni nezmojljiv.

Neizogibno je, da se bo podoba revije precej spremenila. Prav tako jasno je, da se to ne bo zgodilo jutri, ampak po naravni poti evolucije, ki lahko pri-nesse marsikaj, česar ta hip še ne vidimo. Zahvaljujem se kolegom, ki se z mano podajajo na to tvegano pot, med njimi še najbolj Cirilu Zlobcu za njegovo pripravljenost, da še naprej ostane v uredniškem odboru kot prepotrebna vez med starim in novim. Njemu in Francetu Vurniku se zahvaljujem tudi za pripravo številke med mojo odsotnostjo do konca marca (verjetno sem prvi urednik v zgodovini te revije, ki se je takoj po imenovanju odpravil v Indijo!).

V svojem poslovilnem uvodniku Ciril Zlobec pravi, da si v življenju in v literaturi ne stojiva na dveh nasprotnih bregovih, zagotovo pa vsak na svojem. To drži. Še več: prepričan sem, da v literaturi ni ali vsaj ne bi smelo biti nasprotnih bregov. Vsak pa mora stati na svojem. To načelo me bo vodilo pri iskanju prenovljene oblike za revijo, ki mora biti, in bo, revija starih in novih sodelavcev. Ne morem pa mimo misli, ki jo je na zadnjem sestanku starega uredniškega odbora dobronamerno izrekel Saša Vuga: da je bil Ciril Zlobec do sodelavcev morebiti za spoznanje predober. *A soft touch*, kot bi rekli Angleži. Pri tem si gotovo ni mogel pomagati, takšen pač je, *a gentleman*, in zato visokega spoštovanja vreden. Paradoksalno se utegne zgoditi, da bom jaz, ki sem skoraj dvajset let živel v Angliji, *much less of a gentleman* in bom branil koncept revije in svoje uredniške pozicije (ko jih dokončno z uredniškim odborom izdelam) z zame značilno trmo. Ni pa razloga za paniko: vrata Sodobnosti bodo ostala odprta, srce urednika tudi, njegova ušesa prav tako. Pridržujem si samo temeljno pravico vsakega urednika: da ureja publikacijo, ki mu je zaupana, po svoji vesti in svojih zamislih. In, z božjo pomočjo (ter pomočjo sodelavcev) po svojih najboljših močeh.